Йосиф Бродський

Post aetatem nostram (А. Я. Сергєєву)

"Після нашої ери". Поема

Переклад В. Ляшкевича

I

"Імперія — країна дана дурням".
Рух в місті призупинено з причини
приїзду Імператора. Юрба
тіснить легіонерів, пісні, крики;
та паланкін опущений. Об'єкт
загальної любові не бажає
об'єктом бути спільних інтересів.

Поза палацом, у пустій кофейні,
бродяга-грек з небритим інвалідом
складають доміно. На скатертях
блукають зблиски вуличного світла
і відголоси привітання мирно
ворушать штори. Грек, програвши гру,
рахує драхми; переможець просить
яйце навкруто та ущіпку солі.

У величавій спальні сивий скупник
розповідає молодій гетері,
що бачив Імператора. Гетера
не вірить і регоче. Що ж, такі
прелюдії у них любовних ігор.

II Палац

Відтворені у мармурі сатир
і німфа дивляться в глибінь басейну,

крізь гладь, покриту пелюстками роз.
Намісник, босий, власноручно морду
скривавлює місцевому царю
за трьох голубок, що вгоріли в тісті
(підчас роздачі пирога злетіли,
та зразу ж і попадали на стіл).
Зіпсуте свято, може і кар'єра.

Цар мовчки крутиться на мокрих плитах
попід могутнім, жилавим коліном
Намісника. Плин запаху троянд
туманить стіни. Слуги збайдужіло,
немов статуї, зрять поперед себе
в каміння, де немає відбиття.

Непевний місячний нордовий блиск.
Стулившись між кухонних труб палацу ,
бродяга-грек і кіт спостерігають,
як два раби виносять із дверей
труп кухаря, завернутий в рогожу.
Ті йдуть із ним повільно до ріки.
Скрегоче щебінь. На даху людина
котові норовить закрити писок.

III

Покинутий хлопчинкою голяр
утупивсь мовчки в дзеркало — можливо,
сумуючи за ним, і геть забув
покриту милом голову клієнта.
"Напевно, хлопець вже не повернеться".

Клієнт тим часом лагідно дрімає
і споглядає чисто грецькі сни:

з богами, кифаредами, борнею
в гімнасіях, де гострий запах поту
лоскоче ніздрі.
Відчепившись стелі,
велика муха, покружляв, сідає
на білу, густо вкриту милом щоку
заснулого й, втопаючи у піні,
як ті пельтасти бідні Ксенофонта
в снігах вірменських, знай собі повзе
через провали, виступи, щілини
до верху й, обминувши жерло рота,
піднятись пнеться аж на кінчик носа.

Грек відкриває жахне чорне око
і муха, звивши зі страху, злітає.

IV

Суха, глуха опісля святна ніч.
У підворітті стяг, як кінська морда,
повітря мне губами. Лабіринт
порожніх вулиць в місячному світлі.
Чудовисько, напевно, міцно спить.

Чим далі від палацу, то все менше
помітно статуй, меншає й калюж.
Ліпнина покидає стрій фасадів
і двері, що виходять на балкон,
зачинені. Що ж, значить, і отут
нічний покій рятують тільки стіни.

Звук власних кроків лиховісний і
в той самий час беззахисний; повітря
уже просякло рибою. Хати

кінчаються. Та місячна дорога
струмує далі. І фелука чорна
її перетинає, наче кішка,
і тане у пітьмі, подавши знак,
що далі, очевидно, йти не варто.

V

В розклеєнім на вуличних щитах
"Посланні до властителів" відомий
тутешнім вухам кифаред кипить
обуренням, сміливо виступає
з окличним "Імператора здійняти
(рядком, що нижче) з дрібно-мідних грошей".

Юрба жестикулює. Юнаки,
мужі статечні, посивілі старці,
й гетери спритні, з грамотою знані, —
одноголосно стверджують, що "ні,
раніш такого не було" — при чому
не називаючи, якраз чого
"такого": мужності чи ж бо холуйства.

Поезію, напевно, вирізняє
відсутність чітко зримого кордону.

І неймовірно синій горизонт.
Прибою шурхіт. Пласко розтягнувшись,
мов ящірка весняна, на сухій
гарячій брилі, голий чоловік
украдений гризе мигдаль. Подалі
поміж собою скуті два раби.
Зібралися, напевно, покупатись —
й один із одного з веселим сміхом

знімають лахи. Неймовірно жарко;
і грек сповзає з брили, закотивши,
мрійливо очі, наче срібні драхми
з зображеннями нових Діоскурів.

VI

Акустика чудова! Будівельник
кормив недаром воші надцять літ
на Лемносі. Акустика прекрасна.

День теж прекрасний. Гамірна юрба,
відлившись згідно форми стадіону,
завмерла й, стишив дихання, слідкує

за лайкою, з якою два бійці
зійшлися між собою на арені
щоби схрестити в запалі мечі.

Ціль поєдинку зовсім не в убивстві,
а в справедливій і логічній смерті.
Закони драми входять і у спорт.

Акустика прекрасна. На трибунах
одні мужчини. Сонце золотить
кудлатих левів керівної ложі.
Весь стадіон — одне велике вухо.

"Ти падло!" — "Сам ти падло".
— "Здохле падло!"
І тут Намісник, що обличчям схожий
на гнійне вим'я, голосно сміється.

VII Вежа

Холодний полудень.
Зникаючий посеред щільних хмар
стрімкий залізний шпиль міської вежі
в один і той же час незмінно служить
громовідводом, маяком і місцем,
де кожен день здіймають стяг держави.
Всередині ж розміщена тюрма.

Колись помічено: повсюди звично —
в сатрапіях, під тінню фараона,
у мусульман, в епоху християнства —
сиділо, чи ж бо страчено було
під шість відсотків підданого люду.
По цій причині сотню літ тому
дід нинішнього цезаря задумав
реформу правосуддю. Відмінив
безбожний звичай осуду до страти
й вердиктом особливого закону
ті шість процентів скоротив до двох,
в тюрмі сидіти зобов'язаних, авжеж,
довічно. Значення не мало вкоїв
ти злочин, а чи був невинуватий;
закон, насправді, мов податок. Ось
тоді оцю і збудували Вежу.

Незносний блиск хромованої сталі.
На сорок третім поверсі пастух,
лицем пропхнувшись крізь ілюмінатор,
свою усмішку посилає вниз
прибігшій бачити його собаці.

VIII

Фонтан, що плин зображав дельфіна
помежи хвиль морських, був геть сухим.

Це й зрозуміло: кам'яна рибина
спроможна обійтись і без води,
як та — без риб, що зроблені з каміння.
Таким третейського є суду вирок.
Чиїм вердиктам характерна сухість.

У колонадній білизні палацу
на мармурових сходах купка смаглих
вождів у м'ятих барвних балахонах
чекають виходу свого царя,
мов кинутий на обрусі букет
в скляній, наповненій водою, вазі.

Виходить врешті цар. Вожді встають,
махають радо списами. Усмішки,
обійми, поцілунки. Цар ледь-ледь
збентежений; та зручна смаглість шкіри:
на ній не так помітні синяки.

Бродяга-грек до себе кличе хлопця:
"Про що вони говорять?" — "Хто, ось оті?"
"Ага". — "Вихвалюють його". — "За що?"
Хлопчинка піднімає ясний зір:
"За нові проти жебраків закони".

IX Звіринець

Решітка, що утримувала лева
чи публіку — чавунний варіант
повторення переплетіння джунглів.

Мох. Металеві крапельки роси.
Ліана плетивом обняла лотос.

Імітувала віддана рука,
з любов'ю, — так творити здатна тільки
людина, для якої не одно,
де варто заблукати: серед хащі
чи у пустелі.

X Імператор

Атлет-легіонер в блискучих латах,
з поста свого під білими дверима,
поза якими чується журчання,
глядить у вікна на жінок знадвору.
Йому, що тут чимало простирчав,
уже здаватись починає, наче
не різні чарівні жінки внизу
проходять раз за разом, а та сама.

Із золота велика буква М,
вінчавши двері, значила по суті
лиш прописну, порівнюючи з тою
роздутою й багряною з напруги,
що згорбилась над струменем води,
там, за дверми, в уважнім споглядданні
подробиць відображення свого.

Урешті-решт, проточні води є
нічим не гірші скульпторів, що царство
усе тим відображенням покрили.

Прозора, дзюркотлива течія.
Великий, перевернутий Верзувій
із виверженням бариться над нею.

"Все нині взагалі повзе зі скрипом.
Імперія нагадує трирему
в каналі, завузькому для трирем.
Гребці колотять веслами по суші
й каміння сильно обдирає борт.
Ні, не сказати, що ми геть застряли!
Є рух, є просування. Ми хоч кволо,
та все таки пливемо. Й нас ніхто
не обганяє. Все ж, однак, як мало
нагадує це днів минулих швидкість!
І як тут не зітхнути про часи,
коли усе йшло досить гладко.
Гладко..."

XI

Світильник гасне, гніт його чадить
уже серед пітьми. Тоненька цівка
пливе до стелі, чия білизна
у повній мряці в першу хвилю згідна
на будь-яку відому форму світла.
І навіть кіпоть. За вікном всю ніч
в запущенім саду шумить потоком
азійська злива. Тільки глузд сухий.
Сухий настільки, що в полон узятий
блідим холодним полум'ям обіймів,
спалахуєш геть швидше аніж лист
паперу чи просохлий добре хворост.

Та спалах цей не помічає стеля.

Ні кіптяви, ні попелу по собі
не залишаючи, виходить муж
в сиру пітьму і ковзає до хвіртки.
Проте сріблястий голосок дрімлюги

велить йому вернутись. Під дощем,
уже покірно, він іде до кухні
і, знявши пояс, висипає на
залізний стіл останні свої драхми,
аж так виходить.
Птаха не кричить.

XII

Грек, вирішивши перейти кордон,
великий роздобув мішок і потім
в кварталах біля ринку наловив
котів дванадцять (найчорніших),— з цим
шкрябливим, теплим, нявкаючим клунком
вночі прибув у прикордонний ліс.

Світив безсонно місяць, як завжди
у липні світить. Пси сторожеві
звичайно полонили все міжгір'я
своїм виттям: у клунку перестали
скандалити принишклі враз коти.
Грек мовив пошепки: "В годину добру.

Афіно, не покинь мене. Ступай
поперед мене", і про себе далі:
"По цей бік від кордону відпущу
я тільки шість котів, ніяк не більше".
Собака не залізе на сосну.
Що ж до солдат — солдати забобонні.

І вийшло все найкращим чином: місяць,
коти, собаки, забобони, сосни —
весь механізм відпрацював.
Грек здерся

на перевал. Та в мить, уже коли
нога ступила у державу іншу,
він виявив оте, що упустив:

поглянувши назад побачив море.

Воно лежало глибоко внизу.
Людина на відміну від тварини
покинути спроможна те, що любить
(щоб від тварини чимось відрізнитись!).
Та, як слина собача, видають
її тваринну сутність щирі сльози:

"О, Таласса!..."
Та в нашім кепськім світі
стовбичити так довго на виду,
на перевалі, в місячному світлі,-
розвага для мішені.
Й, взявши ношу,
грек обережно став спускатись вниз,
вглиб континенту: і вставав назустріч

густий ялинник замість горизонту.

_____

Примітки автора (Бродс.):
Переклад назви: ПІСЛЯ НАШОЇ ЕРИ.
Діоскури — Кастор і Поллукс (Кастор і Полідевк),
в грецькій міфології символи нерозривної дружби.
Лемнос — острів серед Егейського моря, служив і
служить місцем заслання.
Верзувій — із слав'янського "верзати".
Таласса — море (грец.)